

О границама Аутаријата*)

Стари Аутаријати припадају широкој културној, језичној и етничкој скупуни народа, ког су стари антички писци, грчки и римски, називали скупним именом Илирима. Њихово је име вјероватно у вези с данашњим називом ријеке Таре, коју међутим антички извори не спомињу. Том хидрониму многи лингвисти придају прединдоевропско подријетло¹⁾ те се из тога може закључити, да су индоевропски Илири преузели тај зазив након досељења на територији данашње Н. Р. Црне Горе и Херцеговине од затеченог предилирског становништва (медитеранског супстрата) и по ријечи Тари добили име (етник) Ау таријати, које се у изворима јавља у облицима: Autarijati или Autarieis (грчки) и Autariatae (латински)²⁾. Основни елеменат облика Тара препознајемо у етнику Au-tar-iatae, који је добио префикс au познат у предантичкој и античкој топономастици наших крајева, на пр. у именима мјеста Au-turio, Au-sancalio, Av-endo с подручја старих илirikелтских мјешанаца Јапода у данашњој Лици.³⁾

Нису бројни извори, који спомињу Аутаријате, а поготово мало има оних, који пружају довољно индикација за одређивање њихове границе. А и ови посљедњи, ма колико били драгоцјени, нису посве одређени те су се код њихове интерпретације појавила различита мишљења, која се не могу у свему прихватити. Тог сам се питања дотакао у своја два недавно објављена рада⁴⁾, а у овом прилогу желим о томе посебно расправљати, јер сматрам, да је потребно ревидирати нека досадашња мишљења о разграничењу тог народа, а посебно о њихову односу према сусједним Ардијејцима. Повод томе дало ми је испитивање важног хисто-

¹⁾ Упор. Н. Krahe, Die alten balkanillyrischen geogr. Namen, Heidelberg 1925. s. v.

²⁾ Облике и изворе упор. у Н. Krahe, сп. дј. и мј. те у Tomaschek-ову чланку у Pauly—Wissowa—Kroll, Realenc. d. klass. Altertumswiss. (RE) II, 2 кол. 2596 s. v. Autariatai.

³⁾ RE сп. мј. и А. Mayer, De Japodibus, „Serta Hoffilleriana“ Загреб 1940. стр. 197.

⁴⁾ Упор. моју студију, Источна јадранска обала у Пс. Скилакову Периплу. „Рад Југословенске академије знаности и умјетности“ (Рад ЈАЗУ) 306, 1955., стр. 121—186.; надаље такођер мој рад, Гдје се налазило језеро из 24 поглавља Пс. Скилакова Перипла, „Гласник Земаљског музеја Сарајево“ (ГЗМ) Н. С. VIII., 1953., стр. 111—129.

* Због техничких разлога нисмо у могућности донијети цитате класичних писаца на грчком језику.

ријског извора, познатог под називом Псеудо Скилаков Периплус, што сам га у споменутом радњама обрадио, а који такођер на једном мјесту спомиње Аутаријате. Тамо сам се посебно осврнуо на питање, гдје је била југоисточна граница тог народа.⁵⁾ У 24-поглављу споменутог Перипла наводи се, да се неко „велико језеро пружа према Аутаријатима“⁶⁾. У ту сврху настојао сам локализовати то „велико језеро“ и препознати у њему једно од језера с подручја јужних и југоисточних илирских области. Тамо сам, укратко, утврдио: да је аутор Перипла на овом мјесту географски замијенио ријеку Неретву (Naron) с ријеком Дримом (Drilon) као што је замијенио, односно, побркао, њихове називе (Arion за Drilon и Naron), да је говорећи о ријеци која отјече од неког великог језера стварно имао пред собом податке о ријеци Дрилону (Дриму), које је, антиципирајући за два поглавља, повезао уз ријеку Нарон, која не отјече ни од каква језера, док Дрилон (Дрим) односно Бојана стварно отјечу од Охридског (Luchnidskog односно Скадарског (Labeatskog) језера; том сам приликом уједно указао, да су многи стари писци сматрали Дрим и Бојану једном те истом ријеком, а Охридско и Скадарско једним те истим језером. У помоћ оваквој локализацији позвао сам једно друго, знатно млађе, дјело грчке географије, познату Периегезу с краја II ст. прије н. е., која се раније приписивала старом Скимносу из Хиоса. У њој се такођер говори, да се у тим странама налази једно „веома велико језеро“, које исто дјело назива Лихнидским⁷⁾, т.ј. Охридским што се, узевши у обзир горе наведено, може односити и на Скадарско (Лабатско) језеро. Оваквом интерпретацијом споменутог пасуса из Перипла добијам југоисточну границу Аутаријата уз ријеку Дрим, а то је посве у складу са подацима што их пружа Страбон⁸⁾, по којима је граница између Аутаријата и Дарданаца ишла ријеком Дрилоном (Дримом). Сада је и тумачење тог мјеста из Перипла много јасније: оно велико језеро заиста се пружа према Аутаријатима, како дјело доноси. Али оваквом интерпретацијом отпале су директне индикације да темељу којих се судило о сјеверозападним границама Аутаријата. Раније, кад се оно велико језеро тражило уз ријеку Неретву, сматрало се да је тамо уз језеро, односно уз средњу и горњу Неретву, ишла и споменута граница⁹⁾. Повезавши оно језеро с хидрографијом јужних илирских области, с Дримом — Бојаном, долази у питање западна и сјеверозападна граница Аутаријата.

⁵⁾ Упор. мој сп. рад у ГЗМ стр. 122 и д.

⁶⁾ K. Müller, Geographi graeci minores (GGM), Paris, 1855., стр. 30.

⁷⁾ GGM, стих 429 и с.

⁸⁾ Strab. geogr. VII, 316 и 318.

⁹⁾ Упор. G. Zippel, Die römische Herrschaft in Illyrien, Leipzig 1877. стр. 37; надаље: H. Cons. La province romaine de Dalmatie, Paris 1882., стр. 63; K. Patsch у ГЗМ XVIII. 1906., стр. 374; Tomaschek у RE сп. мј. и све остале, који говоре о границама Аутаријата.

Као ослонци у приближну повлачењу сјеверних граница Аутаријата служе и два цитата класичких писаца, један Страбон, а други из Псеудо Аристотелова списа *De mirab. auscult.* Први писац говори о борби између Аутаријата и Ардијејаца око соли што се добивала из сланих извора. Ти су се извори активирали у прољеће, а налазили су се, увијек по Страбону, на граници између тих двају народа.¹⁰⁾ Сличне податке о тим изворима соли пружа и наведени спис; удаљује се од Страбона у толико што каже, да су се они налазили на подручју Ардијејаца.¹¹⁾ То неслагање у основном податку, наиме у локализацији извора соли, умањује њихову вриједност приликом доношења закључка у погледу граница између ових двају илирских народа. Сва досадашња настојања била су усмјерена на то, да се измири контрадикција између ова два текста и да се пронађу они слани извори, што их споменути писци доносе. Поклањајући потпуну вјеродостојност споменутим дјелима сви су интерпретатори уочили, да о неким сланим изворима како их доносе Страбон и Псеудо Аристотел не може бити говора на подручју Ардијејаца. Због тога је већ Zippel, познавајући појаву сланих извора у Босни, био приморан да битно промијени навод што га пружа спис *De mirab. ausc.* те је утврдио, да су се ти слани извори налазили на територији Аутаријата¹²⁾, јер је уочио потпуну немогућност, да се границе Ардијејаца помакну тако дубоко у унутрашњост, до Босне, гдје је тражио ове изворе соли о којима говоре наведена дјела, ма да, на крају крајева, тако некако излази из његова разлагања. Према Страбону наиме добивену сол из тих извора морали су годишње међусобно дијелити Ардијејци и Аутаријати¹³⁾ па је логично, да су се ови извори морали ипак налазити негдје близу границе, било на подручју Ардијејаца, било на територији Аутаријата. У сваком случају испада да су, по таквој интерпретацији, Ардијејци сезали до јужне Босне и сјеверне Херцеговине. То уосталом Zippel и изричито тврди: „Die Autariaten wohnen demnach im südwestlichen Teile von Bosnien und im nordlichen Teile der Herzegowina“.¹⁴⁾ L. Thaloczky је пошао још даље у настојању, да убицира споменуте изворе и тако одређеније повуче границу између два сусједна народа те смјешта ове изворе код села Ораховице уз горњу Неретву, недалеко од Коњица¹⁵⁾. Тако добијамо чудну слику земље Аутаријата, бар што се граница тиче: на источним странама, према Страбону и мојој интерпретацији Псеудо Скилакова Перипла, граница је уз ријеку Дрим и Скадарско језеро, а овамо на западу јужна им граница тече изнад горње

¹⁰⁾ Strabon, сп. дј. V, 11.

¹¹⁾ Ps. Arist. de mir. ausc. погл. 138

¹²⁾ Zippel, сп. дј. стр. 37. и д.

¹³⁾ Strab., сп. дј. и мј; de mir. ausc., сп. мј.; Zippel, сп. дј. и мј.

¹⁴⁾ Zippel, сп. дј. и мј.

¹⁵⁾ Wissenschaftl. Mitteilungen aus Bosn. u. Herceg, I, 1938., 335; упор. и К. Patsch, сп. дј. и мј.

Неретве! Једна нелогичност више у тумачењу споменутих грчких текстова.

Очито је, међутим, да класички писци, који нам пружају наведене податке, говоре о различитим приликама из различитих времена и то треба имати на уму код њихове експлоатације. Ти су се извори соли могли налазити неко вријеме и на подручју Аутаријата и на подручју Ардијејаца, а какви су то извори могли бити, указат ћемо касније. Ради се дакле о правилној интерпретацији наведених података.

Старији извори веома ријетко спомињу Аутаријате, углавном само споменути Псеудо Скилак и његови су подаци, што се Аутаријата тиче, вјерујемо, довољно искориштени. Код каснијих писаца који говоре о том народу, као што су Страбон, Апијан и Плиније, с почетка римског царства, треба увијек тражити старије изворе којима су се послужили, јер Аутаријата у вријеме писања њихових дјела више није било у том крају.¹⁶⁾ Индиректне закључке о њиховим западним границама можемо стварати појавом Ардијејаца уз јужне предјеле Неретванског подручја, камо су они у првим деценијама IV. стољећа прије н. е. допрли под притиском келтске провале. Том приликом су дошли у непосредни додир с Аутаријатима и од тада почињу непријатељства између та два народа, у првом реду због соли, како биљеже цитирани писци Страбон и Псеудо Аристотел. Каква је ситуација била уз доњу Неретву послје спуштања Ардијејаца у овај крај? И о томе смо оскудно информисани. Наведени Псеудо Скилаков Периплус, у коме се доносе етнографски и географски подаци о нашој обали, не спомиње Ардијејце ни овдје нити било гдје другдје, ма да су они већ настањивали овај крај средином IV. стољећа, које се узима као *terminus ad quem* постанка дјела у цјелини. Он позна овдје један други народ, Манијце¹⁷⁾, које у осталим хисторијским изворима, млађим и старијим, уопће не сусрећемо. Очито је дакле, да аутор споменута Перипла доноси овдје ситуацију, каква је била у том крају прије појаве Ардијејаца, значи прије IV. стољећа прије н. е., па то може бити доказ више за мишљење што сам га већ изразио о постанку Перипла о коме јер ријеч, наиме, да је он дијелом компилација података из старијих извора, а с друге стране да су неки подаци у дјелу, какво је до нас допрло, остаци његова примитивног језгра, које бисмо ипак могли, у складу са старом традицијом, приписати логографу Скилаку из Каријанде с краја VI. стољећа прије н. е.¹⁸⁾

На сличан начин требат ће проматрати и оно мјесто из Плинијева дјела, гдје говори о земљи Аутаријата. Послје описа земље Либурна, идући од сјеверозапада према југоистоку, пре-

¹⁷⁾ GGM, погл. 24, стр. 30.

¹⁸⁾ Упор. мој спом. рад у „Раду ЈАЗУ“ стр. 166

лазећи ријеку Крку (Titius fl.) он наводи: „Dein Autariatarum antiqua regio“.¹⁹⁾ Дзјеје су ствари на које оvdје треба упозорити. Прво, Плиније на оном мјесту од кога је узет наведени цитат описује крајеве уз обалу; кад говори о крајевима у унутрашњости он се опет враћа и посебно говори о њима. Из тога слиједи закључак, да се ова regio Autariatarum заиста налази уз обални појас, до мора, као и земља што ју је претходно описао, Либурнија, с ону страну ријеке Крке. Другу чињеницу од важности представља то што он наглашава, да се ради о antiqua regio A. Но оvdје се пружа двострука могућност у тумачењу атрибута antiqua уз земљу Аутаријата. Antiqua наине утолико, што Аутаријата уопће више нема у овим крајевима, након њихова раселења, гледано дакле из перспективе времена у коме Плиније пише своје дјело, или пак у том смислу, што су ову регију држали у релативно старије вријеме, па су је касније изгубили и повукли се из ње. Логично је ово друго тумачење. Каква би смисла имало објашњавати, да је то стара регија Аутаријата кад је у Плинијево вријеме опће позната ствар, да већ преко три стољећа Аутаријата овамо више нема. С друге стране није оvdје говор о читавој постојбини Аутаријата (биле би то fines Autariatarum), већ само о једном некадашњем њиховом предјелу (regio), који су изгубили. Ради се дакле о једној етапи, најстаријој нама познатој, њихова повлачења према југоистоку, а ваљда и према сјеверу, вјероватно због дјеловања вањских узрока које, узевши у обзир опћу констелацију старије прошлости овог краја, можемо довести у везу с надирањем Ардијејаца уз које ће такођер требати да се повеже и дефинитивни нестанак Псеудо Скилакових Манијаца. Није на одмет и оvdје истакнути добро познату чињеницу, да је Плиније код састављања свог дјела имао на располагању веома велики број извора, па и оних старијих, да их је марљиво и, колико је могао, критички користио.²⁰⁾ И овај податак, гдје наводи стару регију Аутаријата, потјече зацијело из неке старије поуздане информације, те му треба поклонити барем толико вјеродостојности, колико Страбону и Псеудо Аристотелу.

Из свега, дакле, што је напријед изложено произлази увјерљив закључак, да је поушће ријеке Неретве, с десне и лијеве стране њезина тока, у Плинија antiqua regio A., у првим деценијама IV стољећа прије н. е. постала регијом новодосељених Ардијејаца. Тада почињу борбе између аутаријатских старинаца, по Апијану најјачег народа на копну,²¹⁾ и ардијејских придошлица, по Страбону најмоћнијег народа на мору.²²⁾ У вези с постављеним

¹⁹⁾ Plin., n. h. III, 22; рукописи имају на овом мјесту различите варијанте. Опћенито је освојена Silligova конјектура, по којој доносимо цитат.

²⁰⁾ Упор. M. Schanz, Geschichte der Römischen Literatur, 3. изд., München 1913., стр. 479 и д.

²¹⁾ Страб., сп. дј. V, 11; Apian, Illyr., III, 14.

²²⁾ Strab., сп. дј. и мј.

питањем занима нас, у каквом су сада територијалном односу Аутаријати према Ардијејцима, гдје су могли бити ти извори соли и према томе, куда је текла граница између једних и других. Ако проматрамо податке о борбама око соли као релативно краћу епизоду у вријеме најранијег сусједства између Аутаријата и Ардијејаца, које је могло трајати кроз једну генерацију, како Zippel држи,²³ онда би се лакше могла довести у склад Плинијева вијест о „antiqua regio Autariatarum“ с оном из списка De mirab. auscult., која доноси, да су се слани извори налазили на подручју Ардијејаца.

Свако гледајући на ствар бит ће врло тешко бранити мишљење Zippela, Thalloszy-ја и др., по којима су се ти слани извори налазили у земљи Аутаријата, чак без обзира на чињеницу, што се оно противи изричитом наводу споменута списка. Поред тога искрсавају нека питања, која веома слабе Zippel-ове претпоставке. Антички писци приказују Ардијејце као поморски народ, којему је добар дио економије представљала пљачка од гусарства.²⁴) Сви интереси Ардијејаца били су усмјерени према мору, за разлику од Аутаријата, који су чисти континенталци. Стога је веома чудно, да један народ који живи уз морску обалу, као што су Ардијејци, тражи сол од континенталних Аутаријата у залеђу, без обзира да ли су тамо постојали неки слани извори или нису, кад су Ардијејци могли имати довољно соли из мора и запремили такав териториј, који је још данас погодан за ову индустрију.²⁵) То је тиме мање вјеројатно, што су се они због тога морали ухватити у коштац с далеко надмоћнијим противником, као што су били Аутаријати. Надаље поставља се питање, од куда Ардијејцима право да захтијевају дио добивене соли, ако се они слани извори налазе на територији Аутаријата, који су у односу према новодосељеним Ардијејцима старинци у овом крају? Логичан би био потпуно обратан закључак, наиме, да је сол управо за континенталне Аутаријате представљала важан проблем (чак и без обзира на евентуално постојање каквих сланих извора на њихову земљишту) и да су они били природно упућени на своје приморске сусједи да је од њих добију, па макар и уз цијену огорчених борби.

Из свега овога могао би се повући закључак, да се сол, о којој је ријеч, доиста налазила на подручју Ардијејаца и да су

²³) Сп. дј. стр. 38.

²⁴) Plin., n. h. III, 22: „... populatoresque quondam Italiae Vardaei“. О гусарству у Ардијејаца види дјело Н. А. Armerod, Piracy in the Ancient World, Liverpool, 1924., стр. 112 и д.

²⁵) Мислимо код тога на пр. на солане у Стону, које вјеројатно имају богате традиције. Надаље, од важности је за ово питање и топоним Суторина, који несумњиво упућује на некадашњу продукцију соли у том крају. О том топониму упор. П. Скок, Славенство и романство на Јадранским отоцима, Загреб 1950., стр. 89. Упор. и В. Караџић, Рјечник, Беч 1852., стр. 727 с. в. Суторина: „... у pjesми некада сô (може бити да је морска): И имаше соли суторине.“

Аутаријати били ти, који су је од њих тражили. Из цитираних грчких извора се види, да се сол годишње дијелила, а то значи да су и Аутаријати имали неко право на то. Одакле њима то право? Вјеројатно због тога, што се сол добивала у крају, који је све до недавна припадао њима, т.ј. Аутаријатима, дакле у крају шта га Плиније назива *Autariatarum antiqua regio*. Кад своје право нису могли остварити мирним путем, дошло је до борби о којима извори говоре. То је језгро историјске истине, која се може исцједити анализом двају наведених аутора, Псеудо Аристотела и Плинија.

Страбон, како смо указали, наводи, да су се они слани извори налазили на граници између Ардијејаца и Аутаријата, чиме се незнатно разликује од аутора *De mirab. ausc.*, по којему су се они налазили у Ардијејаца. Врло је вјеројатно, да је Страбон основне податке о овим изворима црпио баш из споменутог списка, који се некада приписивао Аристотелу. Данас је међутим утврђено, да то дјело представља компилацију, којој се постаје првог и другог дијела, до 152. поглавља, смјешта у средину III. столјећа прије н. е.²⁶⁾ Потребно је напоменути такођер, да то дјело, како му и сам наслов гласи, садржи углавном „сензационалне“ податке, разне природне феномене и сл., често фантастичне, па то треба имати на уму код његове експлоатације. Тако на пр., осим ових сланих извора који у прољеће прокључају, читамо у том дјелу, да су се овце котиле у нашим крајевима два пута годишње, да су кокоши сносиле дневно два до три јајета и сл.²⁷⁾ Овај фантастични карактер података из Пс. Аристотела вјеројатно је и Страбона навео на опрез у кориштењу грађе за своје дјело то више, што је јамачно имао пред собом и нека друга дјела, која су му пружала поузданије податке о материји, коју је у својој Географији обрађивао. То би могао бити разлог, зашто се Страбон удаљио од Пс. Аристотела те наводи, само опћенито, да су се они слани извори налазили на граничном подручју Ардијејаца и Аутаријата. Он је, наиме, лако могао дознати за слане изворе у данашњој Босни или негдје другдје подаље у унутрашњости, али је с друге стране морао примижетити, да се ти извори никако не могу налазити на територији Ардијејаца, како доноси *De mirab. ausc.*, јер је без двојбе њему, као и Плинију, била добро позната стара постојбина Аутаријата и нова домовина Ардијејаца. Та би дакле дисонанца између Страбона и Пс. Аристотелова дјела могла бити резултат Страбонове акрибије и критичности. Страбон, међутим, није имао могућности да провјери истинитост оних података, који се односе на саме изворе соли, то прије, што је јамачно, како је наглашено, знао да постојање сланих извора у нашим крајевима, те му подаци из Пс. Аристотела нису изгледали фантастични. Стога се он у њихову опису не разликује битно од Пс. Аристотела.

²⁶⁾ Упор. о томе Gercke-ов чланак у RE II, 1 кол. 1048 s. v. Aristoteles

²⁷⁾ *De mir. ausc.* погл. 128; упор. и *Cons.* сп. дј. стр. 33.

О каквим се дакле изворима ради? Не може бити говора о било каквим сланим изворима у ужем приморском појасу, што су га Ардијејци запремали. Такође ни о изворима близу Коњица, јер се налазе дубоко у унутрашњости, на некадашњем подручју Аутаријата, врло далеко од Ардијејаца. Одакле онда сол која се правила на територији Ардијејаца и због које су ови водили борбе с Аутаријатима? Страбон изричито доноси, да се сол почињала правити у прољеће и тада су настајале борбе око ње. Кад би се радило о сланим изворима, поготово тако краткотрајним, како се може закључити, онда би било много природније, да они у прољеће пресуше. Напротив, у прољеће с првим жегама почиње производња соли из мора. Вјеројатније је, да су то били „извори“ који су представљали камен смутње између ова два народа. Они су се сигурно налазили на подручју Ардијејаца, како недвосмислено доноси спис *De mirab. ausc.* и то јамачно на оном подручју, које је донедавна било у власти Аутаријата, дакле у Плинијевој „древној регији Аутаријата“ па је посве разумљиво, да су ови посљедњи тешко прегорјели тај губитак и сваке године обнављали непријатељства да би добили сол. Бит ће дакле вјеројатно, да се код Пс. Аристотела, а потом и код Страбона, ради о контаминацији различитих података о добављању соли у овим нашим крајевима и посве је разумљиво, да су спису, као што је *De mirab. auscultationibus*, састављеном сто година након догађаја о којима пише, били ближи неки феноменални извори, о којима је аутор списа нешто и начуо, него ли обично добављање соли из мора.

Дозивамо у помоћ оваквој интерпретацији тих вијести стање, које је у погледу добаве соли владало у овим крајевима и кроз Средњи вијек. Иако се ради о различитим друштвеним формацијама, техничко-економске могућности у вези с добавом соли, а вјеројатно и потребе за њом, биле су доста сличне у протохисторијском и у средовјечном, хисторијском периоду овог краја. Колико знамо из објелодањених докумената, главни продукт у измјени добара кроз Средњи вијек између Приморја и Босне била је управо сол израђена у Приморју, која се караванама извозила из Дубровника²⁶⁾ успркос чињеници, да су се у Босни и тада заиста налазили слани извори, што се ипак за териториј протохисторијских Аутаријата не може сигурно потврдити, јер о томе нема никаквих података.

²⁶⁾ Упор. на пр. М. Ј. Динићев рад, Дубровачка средњевјековна караванска трговина, у „Југосл. истор. часоп.“ III., 1937., стр. 143. Ту се види, да је сол претстављала један од најважнијих и најчешћих артикала, који су се бројним караванама превозили из Приморја не само у Босну, већ особито у Херцеговину, и то управо у Коњиц, камо *Thalloszy* смјешта оне слане изворе! Тешко да је другачије било и у старини. Добро се овдје потсјетити и на настојања Црногораца да дођу до соли из приморских градова, о чему је након Ослобођења прикупио много грађе из Држ. архива у Задру проф. др Ј. Миловић; надати се, да ће ти документи ускоро бити објелодањени.

Оваквом интерпретацијом отпадају све супротности што их у питању о коме је ријеч садрже цитирани хисторијски извори, Псеудо Аристотел, Страбон и Плиније, а које је већ и Zippel уочио. У сваком случају далеко је мањи ризико мијењати тумачење карактера оних извора соли кад за то постоје оправдане индикације, него ли премјештати их самовољно на териториј Аутаријата успркос изричитим цитатима античких аутора, од којих један (Пс. Аристотел) каже, да су се налазили у Ардијејаца, а други (Страбон) на граничном подручју. Другачијих „извора“ соли у том крају не можемо тражити.

Како се разабире из наведених цитата старих писаца, однос Аутаријата према новодосељеним Ардијејцима пружа слику динамичких збивања, трајних сукоба кроз раздобље од тридесетак година, продирања на туђи териториј и сл. те у том свијетлу треба проматрати и њихове међусобне границе. Било би сасвим промашено тражити неке дефинитивне линије и коначно фиксиране границе кроз читав период краткотрајног сусједства између ова два народа. Понављамо краткотрајног, јер су Аутаријати мало иза ових догађаја, нешто иза 310 год. прије н. е., нестали из овог подручја.²⁹⁾ Према томе границе о којима је ријеч односе се на онај период након спуштања борбених Ардијејаца у њихову хисторијску постојбину, у вријеме, док они још нису протегнули своју експанзију на читаво оно подручје, што су га касније, у доба првих борби с Римљанима, заузимали. Ослањајући се на наведене писце, те границе никако нису могле сезати далеко у унутрашњост, тамо негдје уз горњу Неретву, до Коњица и сл., како заступају Zippel, Thalloszy и др. Било би логичније тражити тамо сјеверну, а не јужну границу Аутаријата у овом периоду. У првим деценијама IV ст. прије н. е. јужна (односно југозападна) граница Аутаријата, сјеверна (односно сјевероисточна) Ардијејаца, могла је бити знатно ближе мору, ваљда непосредно иза висова у Неретванском приморју, до оног подручја, које је за Плинија стара регија Аутаријата. Ту су се та два народа додиривала и ту су се испреплитали њихови интереси око добаве соли. Према томе однос Аутаријата према Ардијејцима у многоме је сличан односу Јапода према ардијејским сродницима Либуринима уз сјеверне илирске обале. Тамо су Јаподи, слично као и Аутаријати, изгубили приморски појас у корист Либурна, који су, искористивши провалу Келта на подручје Јапода, отели овима приморску област у Подгорском каналу.³⁰⁾ Али то не значи, да су Јаподи сасвим изгубили кантакт са обалом, а вјероватно то вриједи и за Аутаријате, барем у прво вријеме сусједства с Ардијејцима. У сваком

²⁹⁾ Послије 310 год. прије н. е. Аутаријата нестаје с овог подручја. Један дио тог народа допро је до Пеонаца, други у Горњу Мезију, Македонију и у Тракију. Упор. Zippel, ср. дј. 38; RE II кол. 2593 s. v.

³⁰⁾ Упор. мој рад, Границе Либурије кроз стољећа, у „Радовима института ЈАЗУ у Задру“, св. II., 1955., стр. 277; А. Mayer, сп. дј. стр. 195.

случају нису могли бити далеко од мора, ако су се солане налазиле на оном приморском појасу, што су га изгубили надирањем Ардијејаца. Једино тако би се могла некако протумачити њихова интервенција код подјеле соли.

Таквим повлачењем ардијејско-аутаријатских граница слика земље Аутаријата, од Дрима до Неретве, постаје знатно јаснијом и увјерљивијом. Нестанком пак Аутаријата из овог краја мијења се битно његова етнографска конфигурација; на територији некадашњих Манијаца, на древној регији Аутаријата, јављају се у освиту хисторијског периода, поред Ардијејаца, имена нових илирских племена.

Мате Суић